

SALON SEUDUN LUONTOKOHDEINVENTOINTI

Työn tarkoitus

Selvitystyön tarkoituksena on ollut kartoittaa Salon seudun kuntien (Halikko, Kiikala, Kisko, Kuusjoki, Muurla, Perniö, Pertteli, Salo, Somero, Suomensjärvi ja Särkisalo) arvokkaat luontokohteet. Työtä tullaan käyttämään Salon seudun maakuntakaavan laadinnassa.

Aineisto ja menetelmät

Työ perustuu kirjallisuuteen. Tutkimusalueen kunnat antoivat käyttöni teettämääni luontokohteiden kuvauksia, kartoituksia, inventointeja ja ympäristöohjelmia. Tämän lisäksi olen käyttänyt Varsinais-Suomen harju- ja kallioalueista, perinnemaisemista ja geologisesti arvokkaista kohteista tehtyjä kartoituksia. Lounais-Suomen ympäristökeskus on luovuttanut käyttöni luonnonsuojelualueita, luonnonmuistomerkkejä, luonnonsuojeluohjelmia sekä Natura -kohteita koskevaa kirjallista informaatiota ja paikkatietoaineistoa. Luontokohteen kriteerinä olen pitänyt kohteen luonnonsuojellista arvoa, pelkkä kulttuurihistoriallinen tai maisemallinen arvo ei ole riittävä peruste.

Aineiston keräämisen jälkeen olen nimennyt, numeroinut ja arvottanut kohteet, määritellyt niille pääluokan, suojelustatuksen sekä suojeluperusteen. Olen ilmoittanut kohteiden paikantamisen avuksi mahdollisuuksien mukaan kunkin kohteen X- ja Y-keskipisteen sekä karttalehden. Lisäinformaatiota saa tutustumalla kunkin kohteen kohdalla olevaan kirjallisuusviitteeseen sekä mahdolliseen viittaukseen viranomaispäätöksestä. Kohteet on digitoitu kartalle, jolloin niiden tarkkaa sijaintia ja keskinäisiä suhteita on helpompi hahmottaa. Tämä on olennaista etenkin tarkasteltaessa aluetta, jolla on useita erilaisia suojelustatuksia ja siten myös useita erilaisia aluerajauksia.

Työssä tuli esiin kahdenlaisia ongelmia. Ensinnäkin kunnat ovat tuottaneet hyvin vaihtelevan määrän kirjallista materiaalia luontokohteistaan. Osalla kunnista materiaalia oli erittäin runsaasti ja osalla ei ollenkaan. Tästä johtuen muutamat kunnat erottuvat tutkimuksessani lukuisilla luontokohteillaan, kun taas joidenkin kohdalla luontokohteita näyttäisi olevan erittäin niukasti. Todellista tilannetta on vaikea arvioida ilman kenttätutkimuksia. Toinen ongelma oli luontoselvitysten laatu. Taso vaihteli ammattilaisten työnlaadusta opiskelijoiden harjoitustöihin. Mikäli luontoselvityksen kohteet oli arvotettu, tekijän subjektiivisuus ja yhtenäisten kriteerien puute saattoivat tuottaa vaihtelevia arvotuksia samantyyppisille kohteille.

SALON SEUDUN LUONTOKOHDEINVENTOINTI

Taulukon selitteet

Luontokohdetaulukon seliteosa

<u>Pääluokka</u>	<u>Suojelustatus tai inventointi</u>
1. suo	1. Luonnonsuojelualue
2. lehto	2. Luonnonmuistomerkki
3. vanha metsä	3. Soidensuojeluohjelma
4. harjualueen metsä	4. Lehtojensuojeluohjelma
5. kallioalue	5. Lintuvesiensuojeluohjelma
6. pistekohde	6. Kansallismaisema
7. lintuvesi	7. Natura 2000-ohjelma
8. pienvesi	8. Kallioalueinventointi
9. virtavesi	9. Vanhojen metsien suojeluohjelma
10. perinnebiotooppi	10. Harjijensuojeluohjelma
11. muu	11. Perinnemaisemainventointi
	12. Seutukaava
	13. Kansallispuisto
	14. Luonnonpuisto
	15. Pienvesi-inventointi
	16. Rantojensuojeluohjelma
	17. Status puuttuu

Suojeluperuste:

1. geol./geomorfologinen
2. kasvitieteellinen
3. eläintieteellinen
4. maisema
5. monipuolisuus
6. tutkimus
7. kulttuurihistoriallinen
8. erikoisuus
9. uhanalainen lajisto
10. opetus
11. matkailu/virkistys
12. luonnontilaisuus
13. hydrologinen
14. vaatii lisäselvityksiä

Suojeluarvo:

1. kansainvälinen
2. valtakunnallinen
3. maakunnallinen
4. paikallinen
- L vaatii lisäselvitystä

SALON SEUDUN LUONTOKOHDEINVENTOINTI

Lisätietoja luontokohdetaulukosta

Valtakunnalliset suojeleohjelmat

1. Kansallis- ja luonnonpuistoverkon kehittämisohjelma (1978, täyd.1980, 1985 ja 1988)
2. Valtakunnallinen soidensuojelunperusohjelma (1979 ja 1981)
3. Valtakunnallinen lintuvesiensuojeluohjelma (1982)
4. Valtakunnallinen harjijensuojeluohjelma (1984)
5. Valtakunnallinen lehtojensuojeluohjelma (1989)
6. Valtakunnallinen rantojensuojeluohjelma (1990)
7. Koskiensuojeluohjelma (1987)
8. Erämaat (1991)
9. Uhanalaisten lajien suojeleohjelmat
10. Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (1995)
11. Vanhojen metsien suojele (1993, 1995, 1996)

Perinnebiotoopit

Varsinais-Suomen perinnemaisemainventoinnissa (Lehtomaa 2000) perinnemaisemat on jaettu kolmeen arvoluokkaan:

- valtakunnallisesti (V) arvokkaat kohteet
- maakunnallisesti (M) arvokkaat kohteet
Maakunnallisesti arvokkaat kohteet on edelleen jaettu arvoluokkiin M+, M ja M-.
- paikallisesti (P) arvokkaat kohteet
Paikallisesti arvokkaat kohteet on edelleen jaettu arvoluokkiin P+, P, P-.

Perinnemaiseman arvoon vaikuttavat ensisijaisesti perinteisen maankäytön jatkuvuus, kasvisto ja kasvillisuus sekä uhanalaisten ja huomionarvoisten lajien määrä. Alueen monipuolisuus, laajuus sekä maisemalliset ja kulttuurihistorialliset tekijät lisäävät arvoa.

Kallioalueet

Turun ja Porin läänin luonnon ja maisemansuojelun kannalta arvokkaiden kallioalueiden arvioinnin (Heikkinen & Husa 1995) osatekijöinä ovat olleet kallioalueen:

- a) geologis-geomorfologinen arvo
- b) ekologis-biologinen arvo
- c) maisemallinen arvo
- d) muu arvo; luonnontilaisuus, ympäröivän alueen maisema, tiedot kulttuurihistoriallisesta arvosta ja moninaiskäyttö.

Kaikki edellä mainitut osatekijät on arvoitettu asteikolla 1-4.

- 1 erittäin merkittävä
- 2 hyvin merkittävä
- 3 merkittävä
- 4 vähemmän merkittävä.

SALON SEUDUN LUONTOKOHDEINVENTOINTI

Alueen arvoluokka on määritetty näiden neljän tekijän arvotuksien yhdistelmästä. Arvoluokat ja niiden kuvaama alueen luonnon- ja maisemansuojelullinen merkitys on seuraava:

- 1 luonnonarvoiltaan ainutlaatuinen alue
- 2 luonnonarvoiltaan erittäin arvokas kallioalue
- 3 luonnonarvoiltaan hyvin arvokas kallioalue
- 4 luonnonarvoiltaan arvokas kallioalue
- 5 luonnonarvoiltaan kohtalaisen arvokas kallioalue
- 6 luonnonarvoiltaan jonkin verran arvokas kallioalue
- 7 kallioalueen luonnonarvot vähäiset.

Arvoluokkiin 1-4 kuuluvat kallioalueet sisältävät huomattavia luonnonarvoja, joita on suojeltava luonnonsuojelulain tai maa-aineslain perusteella.

Kohdekuvausten metsä- ja lehtotyypit

Ilmastollisen Etelä-suomen metsätyypit (Häyrynen 1994).

OMaT	(<i>Oxalis acetosella</i> - <i>Maianthemum bifolium</i>) käenkaali-oravanmarjatyypin (lehto)
Omt	(<i>Oxalis acetosella</i> - <i>Vaccinium myrtillus</i>) käenkaali-mustikkatyypin (lehtomainen kangas)
PyT	(<i>Pyrola</i> sp.) talvikkityypin (lehtomainen kangas)
MT	(<i>Vaccinium myrtillus</i>) mustikkatyypin (tuore kangas)
VT	(<i>Vaccinium vitis-idaea</i>) puolukkatyyppi (kuivahko kangas)
CT	(<i>Calluna vulgaris</i>) kanervatyypin (kuiva kangas)
CIT	(<i>Cladina</i> sp.) jäkälätyypin (karukkokangas)

Hemiboreaalisien tammivyöhykkeen lehtotyypit (Komiteamietintö 1988).

KUIVAT LEHDOT		TUOREET LEHDOT		KOSTEAT LEHDOT	
Keskiravinteiset	Ravinteiset	Keskiravinteiset	Ravinteiset	keskiravinteiset	ravinteiset
VRT puolukka- lillukka -tyyppi (<i>Vaccinium vitis-idaea</i> - <i>Rubus saxatilis</i>)	MeLaT nuokkuhelimikkä- linnunherne - tyyppi (<i>Melica nutans</i> - <i>Lathyrus</i> sp.)	OMaT käenkaali- oravanmarja - tyyppi (<i>Oxalis acetosella</i> - <i>Maianthemum bifolium</i>)	HeOT sinivuokko- käenkaali - tyyppi (<i>Hepatica nobilis</i> - <i>Oxalis acetosella</i>)	FT <i>Filices</i> -tyyppi	saniaislehtoja
	Agrimonia- Origanum maarianverijuuri- mäkimeirami - tyyppi (<i>Agrimonia eupatoria</i> - <i>Origanum vulgare</i>)		Dentaria- Lathyrus hammasjuuri- linnunherne - tyyppi (<i>Dentaria bulbifera</i> - <i>Lathyrus</i> sp.)	AthOT hiirenporras- käenkaali (<i>Athyrium filix-femina</i> - <i>Oxalis acetosella</i>)	<i>Matteuccia</i> - valtaiset lehdot (<i>Matteuccia struthiopteris</i> , kotkansiipi)
			Corydalis- Aegopodium kiurunkannus- vuohenputki - tyyppi (<i>Corydalis</i> sp.- <i>Aegopodium podagraria</i>)		

SALON SEUDUN LUONTOKOHDEINVENTOINTI

Eteläboreaalisen vuokkovyöhykkeen lehtotyypit (Komiteamietintö 1998).

KUIVAT LEHDOT		TUOREET LEHDOT		KOSTEAT LEHDOT	
Keskiravinteiset	Ravinteiset	keskiravinteiset	ravinteiset	keskiravinteiset	Ravinteiset
VRT puolukka- lillukka -tyyppi (<i>Vaccinium</i> <i>vitis-idaea</i> – <i>Rubus saxatilis</i>)	MeLaT nuokkuhelimikkä- linnunherne - tyyppi (<i>Melica nutans</i> - <i>Lathyrus</i> sp.)	OMaT käenkaali- oravanmarja - tyyppi (<i>Oxalis</i> <i>acetosella</i> - <i>Maianthemum</i> <i>bifolium</i>)	HeOT sinivuokko- käenkaali - tyyppi (<i>Hepatica</i> <i>nobilis</i> - <i>Oxalis</i> <i>acetosella</i>) PuViT imikkä-lehto- orvokki - tyyppi (<i>Pulmonaria</i> <i>obscura</i> - <i>Viola</i> <i>mirabilis</i>)	FT <i>Filices</i> -tyyppi AthOT hiirenporras- käenkaali (<i>Athyrium filix-</i> <i>femina</i> – <i>Oxalis</i> <i>acetosella</i>)	saniaislehtoja <i>Matteuccia</i> - valtaiset lehdot (<i>Matteuccia</i> <i>struthiopteris</i> , kotkansiipi) OFiT käenkaali- mesiangervo - tyyppi (<i>Oxalis</i> <i>acetosella</i> - <i>Filipendula</i> <i>ulmaria</i>)

Kohdekuvauksissa esiintyvät Natura 2000 –verkoston käsitteet

Luontodirektiivi on vuonna 1992 annettu Euroopan unionin direktiivi luontotyyppien sekä luonnonvaraisten eläinten ja kasvien suojelusta. Luontodirektiivissä on kuusi liitettä. Luontokohteiden kuvauksissa viitataan liitteeseen II. (Liite II: Yhteisön tärkeinä pitämät eläin- ja kasvilajit, joiden suojelemiseksi on osoitettava erityisten suojelutoimien alueita.) (Ympäristöhallinto 2000a)

Lintudirektiivi on vuonna 1979 annettu direktiivi jonka tarkoitus on suojella Euroopan unionin alueen luonnonvaraisia lintuja. Lintudirektiivissä korostetaan erityisesti muuttolintujen sekä kansainvälisesti arvokkaiden kosteikkoalueiden suojelua. Lintudirektiivissä on seitsemän liitettä. Luontokohteiden kuvauksissa viitataan liitteeseen I. (Liite I: Erityisiä suojelutoimia vaativat lajit.) (Ympäristöhallinto 2000a)

Luontotyypit ovat luontodirektiivissä sellaisia maa- ja vesialuetyyppejä, joita luonnehtivat tietyt abioottiset eli elottomaan luontoon kuuluvat ominaispiirteet, kuten maaperä ja vesiolosuhteet sekä bioottiset eli elolliseen luontoon kuuluvat ominaispiirteet, kuten kasvillisuus ja eläimistö. (Ympäristöhallinto 2000a)

Ensisijaisen tärkeät eli priorisoidut luontotyypit ovat sellaisia EU:n alueella esiintyviä luontotyyppiejä, jotka ovat vaarassa hävitä ja joiden suojelussa yhteisöllä on erityinen vastuu. Nämä luontotyypit on merkitty tähdellä (*). (Ympäristöhallinto 2000a)

Eliölaajien uhanalaisuusluokitus

Uhanalaisuuden arviointi aloitettiin 1980-luvulla. Uhanalaisten eläinten ja kasvien suojelutoimikunta julkaisi luettelon uhanalaisista lajeista vuonna 1986 (Komiteamietintö 1985:43). Seuraavan tarkastelun toteutti uhanalaisten eläinten ja kasvien seurantatoimikunta, jonka mietintö ilmestyi 1992 (Komiteamietintö 1991:30). Uhanalaisten lajien II seurantatyöryhmä on julkistanut uusimman valtakunnallisesti uhanalaisten lajien luettelon 25.5.2000. Syksyllä 2000 julkaistaan koko työryhmän mietintö, joka sisältää myös alueelliset uhanalaisuusluettelot. (Rassi ym. 1992, Ympäristöhallinto 2000b)
 Uhanalaisuusluokat:

SALON SEUDUN LUONTOKOHDEINVENTOINTI

Hävinneet (H): Lajit, joiden uudistuvat populaatiot ovat hävinneet Suomesta ja joita ei etsinnöistä huolimatta ole tavattu enää vuoden 1965 jälkeen.

Erittäin uhanalaiset (E): Lajit, joiden uudistuvat populaatiot ovat lähitulevaisuudessa vaarassa hävitä Suomesta jollei uhkatekijöitä poisteta.

Vaarantuneet (V): Lajit, joiden uudistuvien populaatioiden säilyminen Suomessa on epävarmaa ja joista lähitulevaisuudessa tulee erittäin uhanalaisia jollei uhkatekijöitä poisteta.

Silmälläpidettävät (S): Lajit joiden Suomen kannan kehitystä on seurattava, mutta joita ei eri syistä ole sisällytetty edellisiin luokkiin.

Silmälläpidettävät lajit jaetaan edelleen kolmeen luokkaan:

Taantuneet (St): Lajit, jotka ovat Suomessa suuresti taantuneet, mutta joiden kanta ei vielä ole vaarantunut.

Harvinaiset (Sh): Lajit, jotka biologisten erityispiirteidensä vuoksi esiintyvät Suomessa vain suppealla alueella tai vain harvoissa paikoissa ja joiden kanta on tästä syystä hyvin pieni.

Puutteellisesti tunnetut (Sp): Lajit, joiden otaksutaan olevan maassamme häviämistä vaarassa tai meiltä jopa hävinneitä, mutta joiden luokkaa ei tietojen puutteellisuuden vuoksi voida tarkemmin määritellä.

Lainsäädäntö

Luontokohteiden kuvauksissa on viitattu metsälakiin, luonnonsuojeluasetukseen ja vesilakiin (luonnonsuojeluasetus 160/97, metsälaki 1093/96 ja vesilaki 264/61 muutos 1105/96).

Metsälain (1093/96 10 §) metsien monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeitä elinympäristöjä

1. lähteiden, purojen ja pysyvän vedenjuoksuoman muodostavien norojen sekä pienten lampien välittömät lähiympäristöt
2. ruoho- ja heinäkorvet, saniaiskorvet sekä lehtokorvet ja Lapin läänin eteläpuolella sijaitsevat letot
3. rehevät lehtolaikut
4. pienet kangasmetsäsaarekkeet ojittamattomilla soilla
5. rotkot ja kurut
6. jyrkänteet ja niiden välittömät alusmetsät,
7. karukokankaita puuntuotannollisesti vähätuottoisemmat hietikot, kalliot, kivikot, louhikot, vähäpuustoiset suot ja rantaluhdat

SALON SEUDUN LUONTOKOHDEINVENTOINTI

Luonnonsuojeluasetuksen (160/97 10 §) suojeltavat luontotyytit

1. Luontaisesti syntynyt, merkittävältä osin jaloista lehtipuista koostuva metsikkö, jossa jaloja lehtipuita kasvaa runkomaisina puina vähintään 20 kappaletta hehtaarilla yhtenä tai useampana lähekkäisenä ryhmänä rajattavissa olevalla yhtenäisellä alueella. Jaloja lehtipuita ovat tammi, metsälehmus, vaahtera, saarni, kynäjalava ja vuorijalava. Runkomaiseksi puuksi katsotaan puu, jonka läpimitta on 1,3 metrin korkeudella yli seitsemän senttimetriä. Runkomaisen tammen läpimitta on kuitenkin sanotulla korkeudella vähintään 20 senttimetriä.
2. Pähkinäpensaslehto, jossa on vähintään kaksi metriä korkeita tai leveitä pähkinäpensaita vähintään 20 kappaletta hehtaarilla yhtenä tai useampana lähekkäisenä ryhmänä rajattavissa olevalla yhtenäisellä alueella.
3. Tervaleppäkorpi, joka on luhtainen tai lähteinen ja joissa on valtapuuna tervaleppä ja aluskasvillisuutena mättäillä hiirenporrasta, neivaimarretta tai muita suuria saniaisia. Välikköpinnoilla kasvaa luhtakasveja, useimmiten vehkaa ja kurjenmiekkää.
4. Luonnontilainen hiekkaranta, joka on riittävän laaja, jotta siihen on muodostunut sulkeutumaton hiekkarannan kasvillisuus ja jolla esiintyy hiekkarannalle tyypillisiä eliölajeja. Maa-aines on hiekkää tai hietää eikä rantaa ole rakentamisella tai täyttämisen- tai tasoittamistoimenpiteellä merkittävästi muutettu.
5. Merenrantaniitty, jotka ovat muokkaamattomia, luontaisen tai perinteisen maankäytön seurauksena avoimia ja matalakasvuisia, lähes puuttomia ja pensaattomia heinä- tai ruohovaltaisia ranta-alueita.
6. Puuton tai luontaisesti vähäpuustoinen hiekkadyyni, joka on tuulen kuljettaman ja kasaaman hiekka-aineksen muodostama alue, joka metsätaloudellisesti on jouto- tai kitumaata.
7. Katajaketo, joka on muokkaamaton, puoliavoin ja perinteisen maankäytön muovaama tuore tai kuiva niitty. Alueella esiintyy katajaa maisemallisesti merkittävässä määrin ja katajien välissä on kallio- ja niittykasvillisuutta.
8. Lehdesniitty, joka on puoliavoin ja jolla on vähintään viisi lehdestettyä puuta hehtaarilla sekä niittykasvillisuutta.
9. Avointa maisemaa hallitseva yksittäinen puu ja enintään viiden puun puuryhmä, jotka ovat järeärunkoisia, iäkkäitä, usein monihaaraisia ja laajalatvuksisia. Männyn, kuusen, koivun ja tammen rungon läpimitta on 1,3 metrin korkeudella vähintään 60 senttimetriä sekä muiden puiden vähintään 40 senttimetriä. Avoimella maisemalla ei tarkoiteta metsätaloudellista uudistusala.

Vesilain (264/61 muutos 1105/96) luonnontilaisina suojeltavat vesistöt

1. enintään kymmenen hehtaarin suuruiset fladat tai kluuvijärvet
2. enintään yhden hehtaarin suuruiset lammet ja järvet muualla kuin Lapin läänissä
3. luonnontilaiset lähteet sekä
4. luonnontilainen uoma, jota ei katsota vesistöksi, muualla kuin Lapin läänissä

SALON SEUDUN LUONTOKOHDEINVENTOINTI

Kirjallisuus

- Häyrynen, M. (toim.) (1994). *Tapion taskukirja*. Kustannusosakeyhtiö Metsälehti, Helsinki. 640 s.
- Komiteamietintö (1988). Lehtojensuojelutyöryhmän mietintö. *Komiteamietintö* 1988:16. 279 s.
- Luonnonsuojeluasetus 160/97.
Metsälaki 1093/96.
- Mustonen, K. (1998). *Turun kaupunkiseudun luontokohteiden kartoitusprojekti Varsinais-Suomen liitossa*. 114 s. Varsinais-Suomen liitto, Turku.
- Rassi, P. ym. (1992). Uhanalaisten eläinten ja kasvien seurantatoimikunnan mietintö. *Komiteamietintö* 1991:30. 328 s.
- Rautiainen, V-P. & U. Laine (1989). *Varsinais-Suomen uhanalaiset kasvit*. 111 s. Varsinais-Suomen seutukaavaliitto, Turku.
- Ryttäri, T. & T. Kettunen (1997). *Uhanalaiset kasvimme*. 335 s. Suomen Ympäristökeskus, Helsinki.
- Vesilaki 264/61 muutos 1105/96.
- Ympäristöhallinto (2000a). Natura 2000 -verkosto, keskeisiä käsitteitä. 14.6.2000.
<<http://www.vyh.fi/luosuo/n2000/keskas.htm>>
- Ympäristöhallinto (2000b). Suomen uhanalaisten lajien arviointi 2000. 14.6.2000.
<<http://www.vyh.fi/luosuo/lumo/lasu/uhanal/mieti/uhanarvi.htm>>
- Ympäristöministeriö (1993). Luonnonsuojeluselvitysten laatimisopas. *Ympäristöministeriö, YSO-opas 5/1993*. 137 s.